

מעבר מריבית ליבור

מבוא

1. ריביות בסיסיות (כגון ריביות IBOR המבוססות על שוק המימון הבינבנקאי בעולם) ממלאות תפקיד חשוב בשוקי הכספים והמימון ומשמשות כבסיס לקביעת עלויות המימון בהלוואות ובאגרות חוב וכבסיס לריבית משתנה בשוק הנגזרים. הריבית הבסיסית הנפוצה ביותר בעולם כיום היא ריבית הליבור.
2. כשלים מהותיים, מניפולציות ודיווחים כוזבים בתהליכי קביעת עוגני הריבית, בשילוב עם צמצום משמעותי בהיקף העסקאות בשוק המימון הבינבנקאי לאחר המשבר הגלובלי, וירידה במספר הבנקים מצטטי הריבית, הובילו לפגיעה קשה באמון בריביות הליבור ולהחלטה על החלפתן. בהמשך לכך, בהודעה מיום 5.3.2021 הודיעה הרשות להגנות פיננסית באנגליה (FCA Financial Conduct Authority –) על הפסקת פרסום ריביות הליבור במטבעות לירה שטרלינג, יורו, פרנק שוויצרי, ין יפני ובדולר אמריקאי לתקופות של שבוע ושל חודשיים, ביום 31.12.21; ועל הפסקת פרסום הליבור בדולר אמריקאי לכל התקופות האחרות ביום 30.6.23.
3. ההפסקה של פרסום ריבית הליבור בעולם צפויה להשפיע בהיבטים רבים על עסקי התאגידים הבנקאיים ומחייבת אותם לבחון את השפעת הפסקת הפרסום והמעבר לריבית בסיסית אלטרנטיבית ולנהל את הסיכונים הנובעים מהמעבר, לרבות הסיכונים המשפטיים, התפעוליים, ההתנהגותיים וסיכוני המוניטין.
4. בהתאם לכך, בתחום הדיווח לציבור, נקבעה לבנקים ביום 13.2.2020 דרישת גילוי על אופן ההיערכות שלהם להפסקת השימוש בריביות הליבור. כמו כן, ניתנו הקלות בטיפול בהשפעת המעבר על הטיפול בנגזרים, ניירות ערך והכנסות ריבית בהתאם לנושא 848 בקודיפיקציה בארה"ב בדבר "Reference Rate Reform".
5. בהתאם לאמור לעיל, מצאתי לנכון לפרט עקרונות ליישום המעבר, במטרה לוודא היערכות נאותה של התאגידים הבנקאיים, והתייחסות לסיכונים הפוטנציאליים ולהיבטי הוגנות כלפי הלקוחות, כמפורט בהוראה זו.

תחולה

6. הוראה זו תחול על הגופים הבאים (להלן - "תאגיד בנקאי") :
 - (א) תאגיד בנקאי למעט חברת שירותים משותפת, כהגדרתם בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981 ;
 - (ב) סולק כהגדרתו בסעיף 36ט לחוק.

הגדרות

ריבית בסיסית במטבע חוץ כהגדרתה בהוראה 421 "הפחתה או תוספת בשיעורי ריבית".	7. ריבית בסיסית
ריבית בסיסית חלף ריבית ליבור.	ריבית בסיסית אלטרנטיבית
ריבית סמן יומית להלוואות בין-בנקאיות לפרקי זמן שונים של עד שנה בין הבנקים בלונדון (London Inter-Bank Offered Rate) המתפרסמת לידיעת הציבור.	ריבית ליבור
<p>USA - Alternative Reference Rates Committee (ARRC)</p> <p>Europe - Working Group on Euro Risk-Free Rates</p> <p>UK- Working Group on Sterling Risk-Free Reference Rates</p> <p>Swiss - The National Working Group on Swiss Franc Reference Rates</p> <p>Japan - Cross-Industry Committee on Japanese Yen Interest Rate Benchmarks</p>	וועדות וקבוצות עבודה
לרבות חידוש או מיחזור של חוזה להעמדת מסגרת אשראי (לרבות מסגרת עו"ש או חח"ד), הלוואה, פיקדון או מכשיר פיננסי נגזר.	חוזה חדש
עסק שמחזור פעילותו קטן מ- 50 מיליוני ₪, כאמור בסעיף 79 להוראות הדיווח לציבור.	עסק זעיר או קטן

יישום ריבית בסיסית אלטרנטיבית

8. על תאגיד בנקאי המציע מוצרים צמודי מט"ח או נקובי מט"ח מבוססי ריביות ליבור להיות ערוך באופן נאות למעבר לריביות בסיסיות אלטרנטיביות.
9. בכפוף לאמור בכל דין, לרבות סעיף 4א לחוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993, תאגיד בנקאי נדרש להפסיק להתקשר בחוזים חדשים המבוססים על ריבית ליבור כריבית בסיסית, בהקדם האפשרי, ובכל מקרה לא יאוחר מיום 31.12.21, זאת, על מנת לסייע למעבר מסודר ובטוח מריביות הליבור.
10. על אף האמור לעיל, תאגיד בנקאי רשאי בנסיבות מוגבלות להתקשר בחוזים חדשים המבוססים על ריבית ליבור בדולר אמריקאי גם אחרי יום 31.12.21, למשל לצורך עסקאות אשר מפחיתות או מגדרות חשיפה לריבית ליבור בדולר אמריקאי של התאגיד הבנקאי או של לקוח שלו הנובעת מחוזים שנקשרו לפני 1.1.22 ;
11. תאגיד בנקאי יגבש תכנית פעולה סדורה לעניין הבחירה בריבית בסיסית אלטרנטיבית ויתעד את השיקולים שהנחו אותו בעניין זה.

12. בבחירת הריבית הבסיסית האלטרנטיבית על התאגיד הבנקאי להביא בחשבון את ההמלצות של הוועדות וקבוצות העבודה הרלבנטיות במטבעות השונים, את המלצות הארגון ליציבות הפיננסית (FSB) ואת המלצות האיגוד הבינלאומי לנגזרים (ISDA), זאת בכפוף לאמור בסעיף 13 להלן.
13. בבחירת שיטת החישוב של ריבית בסיסית אלטרנטיבית על התאגיד הבנקאי לפעול בהוגנות ולהתחשב, בין היתר, גם בשיקולים הנוגעים לטובת הלקוח. במסגרת זו, בין היתר, תאגיד בנקאי יישם לגבי הלוואות לדיור, שיטת חישוב אשר מאפשרת להציג ללקוח בתחילת התקופה את הריבית בגינה יחויב בריבית בתשלום הקרוב;
14. על התאגיד הבנקאי לכלול בחוזים חדשים המבוססים על ריבית בסיסית, לרבות חוזים חדשים המבוססים על ריבית ליבור כריבית בסיסית ואשר יסתיימו לאחר 31.12.2021, מנגנון נאות למעבר לריבית בסיסית אחרת, למקרה שיעלה הצורך (מנגנון Fall back). על המנגנון להיות נאות והוגן ולכלול, בין היתר, התייחסות לגילוי ולהודעות שינתנו ללקוח במקרה של שינוי הריבית, לרבות עיתוי ההודעה.

חוזים קיימים

15. התאגיד הבנקאי יבחן את השפעת הפסקת פרסום ריביות הליבור והמעבר לריבית בסיסית אלטרנטיבית על לקוחותיו ועל החוזים הקיימים, ויפעל לצמצם ככל הניתן את אי הוודאות ואת ההשפעות האפשריות של המהלך על הלקוחות. במסגרת זו על התאגיד הבנקאי לפעול בהוגנות, בזהירות, בתום לב ובשקיפות, ולהימנע מביצוע שינויים שאינם מתחייבים מתוקף הפסקת פרסום ריביות הליבור.
16. התאגיד הבנקאי יעגן במדיניות ובנהלים את אופן המעבר מריבית ליבור לריבית בסיסית אלטרנטיבית בחוזים קיימים, בהתאם לתנאי החוזים הקיימים ולסוגי הלקוחות והמוצרים, והכל בכפוף לאמור בכל דין ובהתאם לאמור בסעיפים הבאים. במסגרת זו ייקבע התאגיד הבנקאי גם פרמטרים ברורים לאופן היישום של הנדרש בסעיפים 17 עד 20 להלן, תסריטי שיחה ונהלים לאופן העדכון, הפנייה וקבלת ההסכמות מהלקוח ככל שידרש.
17. מבלי לגרוע מהוראות כל דין, תאגיד בנקאי יפנה מוקדם ככל הניתן לכל הלקוחות המושפעים ישירות מהפסקת פרסום ריביות הליבור, ויסביר בשפה ברורה את הצורך במעבר לריבית בסיסית אלטרנטיבית, את הרקע למעבר, את משמעויות השינוי והשפעתו על המוצרים השונים של הלקוח ואת האפשרויות העומדות בפניו. הפניה תיעשה בכתב ובשפה המתאימה. מבלי לגרוע מהוראות כל דין, בפניה ללקוח על התאגיד הבנקאי להציג ללקוח, בין היתר, את שיטת החישוב החדשה, את תדירות עדכון הריבית ונתוני השוואה כמותיים. הנתונים הכמותיים יכללו, לכל הפחות, את שיעור ריבית הליבור בתשלום הידוע האחרון ואת שיעור הריבית שנגבה מן הלקוח, את שיעור הריבית הבסיסית האלטרנטיבית שהייתה נקבעת לאותו תשלום לו הייתה מיושמת שיטת החישוב החדשה, את שיעור הריבית האלטרנטיבית שהיה נגבה מהלקוח במקרה זה ואת סכומי תשלום הריבית ששולמו ושהיו משולמים על פיהם בהתאמה באותו מועד תשלום. הפנייה יכולה

להימסר בערוצי התקשרות מקוונים, לפי העניין ובהתאם לתנאי ההתקשרות לעניין מסירת מידע והודעות בין הבנק ללקוח.

על אף האמור לעיל, לקראת המעבר ביום 31/12/2021, מסיבות פרקטיות, תאגיד בנקאי רשאי להציג ללקוח חלף נתוני ההשוואה הכמותיים כאמור דוגמה מספרית כללית, אשר תשקף את השפעת המעבר מהליבור לריבית הבסיסית האלטרנטיבית בה בחר הבנק לכל סוג מוצר, ותכלול את הנתונים הכמותיים המפורטים לעיל.

18. במקרים בהם בעקבות הפסקת פרסום ריביות הליבור יידרש התאגיד הבנקאי להסכמת הלקוח לעניין עדכון הריבית או מנגנון חישוב הריבית או תיקון תנאים אחרים בחוזים קיימים, תכלול הפנייה ללקוח גם הסבר אודות השינויים הנדרשים בחוזה והסיבות להם. לצורך קבלת החלטה על ידי הלקוח, יציג התאגיד הבנקאי ללקוח את האפשרויות העומדות בפניו ואת משמעויותיהן. התאגיד הבנקאי יאפשר ללקוח למצות את שלב בחינת האפשרויות העומדות בפניו וייתן ללקוח שהות מספקת לקבלת ההחלטה, כך שתימנע פגיעה בלקוח במקרה של אי קבלת ההסכמה. עדכון החוזים יתבצע בהתאם לתנאי החוזה הקיים ובהתאם להוראות כל דין, ובהתחשב בכך שהשינוי אינו נובע מבקשת הלקוח (לרבות בהיבטי עלות השינוי).

19. החליט לקוח שהוא יחיד, עסק זעיר או קטן שלא לקבל את הצעת התאגיד הבנקאי להחלפת הריבית הבסיסית, לא יחשב הדבר כבקשה לפירעון מוקדם על ידו.

20. בנוסף לאמור לעיל, תאגיד בנקאי יפנה באופן ישיר אל כל לקוח אשר צפוי שיושפע באופן מהותי מהפסקת פרסום ריביות הליבור לצורך מתן הסבר על השינוי ומשמעותיו. פניה ישירה כאמור תהיה בשפה מתאימה ויכולה להתבצע בשיחה טלפונית, בשיחה עם בנקאי בסניף או בכל פלטפורמה אחרת בה ניתן לקיים דו-שיח בין התאגיד הבנקאי ללקוח, וזאת בהתאם לתנאי ההתקשרות ולאמצעי ההתקשרות וערוצי התקשרות שנקבעו בהסכם בין הבנק ללקוח. על התאגיד הבנקאי לתעד את פניותיו כאמור.

מידע ללקוחות

21. תאגיד בנקאי יפרסם באתר האינטרנט שלו מידע כללי אודות הפסקת פרסום ריבית הליבור, שיכלול הסבר ברור אודות השינוי הנדרש, הרקע לו והמשמעויות האפשריות לגבי המוצרים השונים והלקוחות, וכן דוגמה מספרית לכל סוג מוצר כאמור בסעיף 17 לעיל.

22. החל ממועד שינוי הריבית, תאגיד בנקאי יפרסם באתר האינטרנט שלו באופן שוטף את הריביות הבסיסיות האלטרנטיביות שהוא מציע ללקוחותיו ודרך חישובן.

23. תאגיד בנקאי יעמיד לרשות לקוחותיו, במוקדי השירות השונים ובאתר האינטרנט, אפשרות לקבלת מידע, תמיכה וסיוע בפניות בנושא המעבר מריביות הליבור. על התאגיד הבנקאי להקצות את המשאבים הנדרשים ואת ההכשרה המתאימה לעובדים על מנת להבטיח מענה הולם ובפרק זמן קצר לפניית הלקוחות, לרבות השמת עובדים הדוברים בשפות הרלוונטיות.

ניהול סיכונים

24. במסגרת ההיערכות למעבר על התאגיד הבנקאי לקיים דיון תקופתי בהנהלה ובדירקטוריון אודות התקדמות פרויקט המעבר, ולהמשיך ולפעול לצמצום החשיפות מהחלפת ריביות בסיסיות שתלויות בנסיבות הספציפיות של כל תאגיד בנקאי. סיכונים פוטנציאליים יכולים לכלול:
- 24.1. קושי תפעולי הנובע מקושי בכימות החשיפה, מספר לקוחות גדול, עדכון ושלמות מידע, התאמת תשתיות טכנולוגיות להחלפה;
- 24.2. סיכון פיננסי, לרבות סיכון הנובע משערוך, ניהול פוזיציות סיכוני ריבית וסיכוני מטבע, וסיכון מודל הקשור להחלפת ריביות עוגן;
- 24.3. סיכון עסקי, לרבות תמחור עסקאות ומרווחים.
- 24.4. סיכונים התנהגות לרבות סיכונים הנובעים מהוראות הנוגעות להגנת הצרכן;
- 24.5. סיכונים רגולציה וחשבונאות, לרבות השפעות על הערכות שווי, התאמות שווי (XVA), השפעות חשבונאיות ומיסוייות ואמידת סיכונים לצרכים רגולטוריים.
- 24.6. סיכון הנובע מהשפעת ההחלפה על ספקי שירותי צד ג' (מיקור חוץ) ויכולת מוגבלת של ספקים אלו לתמוך בשינויים תפעוליים; ו-
- 24.7. תהליכי ניהול סיכונים לא נאותים והעדר בקורות מספקות לתמיכה במעבר;
- 24.8. התדיינות פוטנציאלית וסיכון מוניטין הנובעים מהמעבר ומעיכוב במוכנות התפעולית או מסטייה מסטנדרטים המקובלים בשוק.

תחילה ותוקף

25. תחילתה של הוראת שעה זו תוך שבועיים מיום פרסומה, למעט האמור בסעיף 26 להלן.
26. התחילה של האמור בסעיף 17 לגבי לקוחות שהם יחידים, עסקים זעירים או קטנים לא יאוחר מחודשיים לפני מועד שינוי הריבית, ולגבי לקוחות ממגזרים אחרים לא יאוחר מחודש לפני מועד שינוי הריבית. התחילה של האמור בסעיף 20 לא יאוחר משבועיים לפני מועד שינוי הריבית, והתחילה של האמור בסעיף 21 לא יאוחר מחודש מיום הפרסום.
27. הוראה זו תהיה בתוקף עד יום 31/12/2023.

עדכונים

תאריך
30/09/2021

פרטים
חוזר מקורי

גרסה
1

חוזר 06 מס'
2673